

LOD / JOSSE DE PAUW

DE HELDEN

DO 23 MAART
20.15 UUR

ZO WORD JE EEN HELD

JOSSE DE PAUW OPENT TRIFONIE MET ZELFGESCHREVEN MONOLOOG

DE HELDEN IS HET EERSTE DEEL VAN DE TRILOGIE/TRIFONIE DIE JOSSE DE PAUW MAAKT MET ÉN VOOR MUZIEKTHEATER LOD. DE PAUW SCHREEF EN SPEELT DE MONOLOOG. DE PAUW HOUDT HET HELDENDOM TEGEN HET LICHT, AL IS ZIJN PERSONAGE EERDER EEN ANTIHELD.

Theatericoon Josse De Pauw speelt een schilder die toevallig aan de waterkant is, als een meisje uitglijdt en verdrinkt. De schilder kijkt, maar doet niets, behalve schilderen.

‘Schopenhauer zei: “We zijn één met alle leven”, zegt Josse De Pauw. ‘De mens verschilt in niets van een boom of een plant. Als je dat beseft, kan je je leven wagen voor iemand. En word je een held.’

Dat doet onze held, in casu uw personage, dus niet.

Josse De Pauw: Hij kan niet zwemmen. Zegt hij. Maar hij kan het moment ook niet loslaten. Hij schildert dat opnieuw en opnieuw. Voor mij is het een sleutelscène. Heel emotioneel. Omdat ik in mijn blootje sta, niet iets waar je op mijn leeftijd naar uitkijkt, en omdat ze zo diep snijdt.

Ik vind het verschrikkelijk, verdronken kinderen. De voorbije jaren hebben we het al te dikwijls meegemaakt. Jongetjes als Aylan, schijnbaar onaangetast in de vloedlijn van de Middellandse Zee, gaaf, zonder bloed. Vreselijk. De zachtheid van water en de hardheid van de dood, daar moest ik in deze voorstelling iets mee doen.

Zou je zelf springen?

Ik weet het niet. Ik heb me dat vaak afgevraagd: zou ik, met gevaar voor eigen leven, dat meisje achternaspringen? Of zou ik nadenken en twijfelen? Ik weet het echt niet en ik hoop dat ik nooit in zo'n situatie terechtkom. Ik wil het niet weten. Stel je het maar eens voor, dat je erachter komt dat je geen held bent. Wat dan?

Denk je dat de niet-springers met velen zijn?

Zeker. Schopenhauer zegt dat in dramatische omstandigheden een metafysische waarheid zichtbaar wordt, namelijk: er is maar één leven en we maken er met z'n allen deel van uit. Dat inzicht maakt dat iemand bereid is zijn eigen leven op te offeren, omdat hij zich met het collectief verbonden voelt. Een prachtige tekst, ik krijg er de tranen van in de ogen.

En toch word je in de voorstelling ook kwaad op de filosoof. 'Waarom sprong ik dan niet, Schopenhauer? Waarom sprong ik niet? Metafysica, mijn kloten!'

Waarom? Omdat het bij veel mensen gewoon niet gebeurt. De waarheid wordt niet zichtbaar. En aangezien het de gemeenschap is die je tot held bombardeert, is het ook de gemeenschap die je lafheid zal verwijten. Ook al stellen mensen zich nooit de vraag of ze zelf zouden springen; de verwijten zitten snel klaar.

Hoe zou je een held definiëren? 'Held' klinkt als iets van lang geleden.

Ik ben geboren in 1952. Toen was het woord "held" nog heel erg verbonden aan de oorlog en aan de kerk, van de broers die elkaar gered zouden hebben aan het front, tot Thérèseke van Lisieux, die voor mijn grootmoeder echt een begrip was. Met dat heldendom ben ik opgegroeid: dicht bij het eigen volk en vol offers.

Tegenwoordig is iedereen een held. We hebben rockhelden, sporthelden, oorlogshelden. Het is een lege huls, een mal die we naar hartenlust kunnen vullen. Daarom heb ik het al mijn hele leven zo moeilijk met de vraag: 'Wie zijn je helden?' Misschien is het wel iets van een andere tijd, helden? Van toen gemeenschappen hun terrein nog afbakenden en binnen die grenzen hun normen en waarden vierden? De dag dat we geen helden meer nodig hebben, is volgens mij de dag dat de wereld er een stuk beter aan toe is. Heldendom zet aan tot meeloperij, gedweeheid, volgzzaamheid. Laat De Helden vooral een oproep tot eigengereidheid zijn.

Het ultieme offer

Waar lag de kiem van *De Helden*?

Het idee is eigenlijk ontstaan toen ik Bruno De Wever in een interview hoorde zeggen: 'We willen allemaal wel nooit meer oorlog, daar staat die Grote Oorlog nu symbool voor, maar we mogen toch niet vergeten dat daar ook mensen gevochten hebben uit overtuiging, uit idealisme.' Om de waarden te beschermen waarvoor ze stonden zijn ze heel ver gegaan. Zover dat ze het ultieme offer hebben gebracht: hun leven.

Je gaat voor deze voorstelling ook uit van de heldendaad als offer.

Klopt. Iemand riskeert of geeft zijn of haar leven voor een gemeenschappelijke zaak. Hij of zij is dus geen slachtoffer, maar offert zelf, offert zichzelf. De voorstelling stelt ook deze vraag: Wat als iemand niet tot heldendom in staat is? Er valt een kind in het kanaal en de voorbijganger durft niet te springen?

Welke specifieke eigenschappen moet een held bezitten?

Ik heb er werkelijk geen idee van. De wereld is een stuk ingewikkelder geworden. We beseffen intussen dat de held van de ene gemeenschap niet noodzakelijk een held is voor de andere.

In de voorstelling heb ik het onder meer over twee militairen uit het expeditieleger van Leopold II, ze moesten de slaven in Oost-Congo onderdrukken. We hebben hen beloond met een standbeeld op de dijk van Blankenberge. Blijkbaar hebben ze zich toen, naar onze normen, als helden gedragen. Ik vind dat een serieuze mindfuck.

U liet zich bijstaan door historica Sophie De Schaepdrijver. Waarom?

Sophie is gespecialiseerd in De Grote Oorlog waarin de laatste echte man-tegenman gevechten werden uitgevochten. Zij heeft me onderwezen over het heldendom.

Wat leerde je van haar?

Sophie haalde er Hegel bij: 'Wee het volk dat helden nodig heeft.' Hij bedoelde volgens haar dat het eigenlijk niet opvalt als iemand zich opoffert in een samenleving met heel duidelijke beginselen. Helden heb je pas nodig als niemand nog goed weet waar alles voor staat. Hun sterven heiligt hun zaak, maar misschien is dat helemaal niet zo'n goede zaak. Ook de broers El

Bakraoui worden nu ergens als held vereerd, zegt ze, want ze verkozen een vrijwillige dood.

Het is complexe materie. In principe ben ik het eens met Hegel: het gevaarlijkst is het verlangen van een samenleving naar heldendom.

Op basis van de gesprekken met De Schaeppdrijver en met de hulp van Schopenhauer en Hegel schreef je je monoloog, maar we hebben het over muziektheater. Waar kwam de muziek kijken?

Ik heb componist Dominique Pauwels gevraagd om te vertrekken vanuit stemmen en concrete geluiden. Stemmen en geluiden in het hoofd van degene die aan het woord is. Stemmen van gevallen helden, misschien, antihelden, would-be helden, helden tegen wil en dank... en geluiden die kleven aan herinneringen: regen, een fluitende merel, een kinderliedje, een schot, brekend glas...

Waarom wilde je technicus Brecht Beuselinck mee op de scène?

Ik wilde op het podium een direct contact met de geluiden, met de muziek. Ik wil dat Brecht en ik samen kunnen bouwen, elke avond opnieuw. Het moet niet allemaal vastliggen in een partituur. Dat heldendom wilde ik inhoudelijk opentrekken, vol maken. Het mocht niet alleen over de oorlog gaan.

Als uitsmijter, deze lastige: heb je zelf nog een held (m/v) in je leven?

Een van mijn laatste duidelijke helden was Nelson Mandela. Hij werd opgesloten, hij aanvaardde dat, hij kwam weer vrij en werd president. Bij vele andere helden heb ik allerlei kanttekeningen. Zelfs bij Mandela konden die uiteindelijk gemaakt worden. Daarom is het goed dat vele helden niet blijven leven. Eens ze zich als individu verheven hebben boven de massa en hun taak vervuld hebben, moeten ze weg.

Bij Ian Buruma las ik over de held in Japan, waar het collectief primeert. Als de held zijn taak heeft verricht, moet hij verdwijnen. De samoerai vocht ter verdediging van de groep, waste daarna zijn zwaard met sake, trok een witte kimono aan en verdween. 'Zoals de steen in het meer valt tot de laatste rimpeling is verdwenen', zo staat het er ergens. Ook dat kan heldendom zijn: de held die ophoudt held te zijn. Of die het alleen in de herinnering mag blijven.

KADERSTUK 1

SOPHIE DE SCHAEPDRIJVER OVER DE GROEIENDE VRAAG NAAR HELDEN

Volgens historica Sophie De Schaepdrijver groeit de vraag naar helden weer. 'Spijtig genoeg. Lang was dat niet nodig in West-Europa. We konden ons permitteren om over het idee offer wat lacherig te doen, want wij werden langs alle kanten beschermd: door de welvaartsstaat, de Koude Oorlog, de CVP. Daardoor zijn we gaan denken dat we het ontgroeid waren.'

'Als de vervuiling van het openbare cynisme te groot wordt, is de held degene die het vertrouwen in de mensheid terug herstelt. Door zijn daden laat hij zien dat er nog zoiets bestaat als idealisme.'

Academica De Schaepdrijver ging meteen in op de uitnodiging van De Pauw om mee te werken aan De Helden. 'Je moet je als historicus de grote vragen blijven stellen, en heldendom vind ik dan heel relevant. Bovendien had ik net een boek afgewerkt over de verzetsheldin Gabriëlle Petit. Het kon niet beter.' Heeft zij anno nu een 'held' (m/v)? 'Ik denk aan de Russische journaliste Anna Politkovskaja.'

KADERSTUK 2

DE PAUWS TRILOGIE/TRIFONIE

De Helden is het eerste deel van de trilogie die Josse De Pauw maakt samen met drie anciens uit de LOD-componistenstal. Een trifonie noemt De Pauw het en ze zullen alle drie kanttekeningen maken bij onze tijd. Na *De Helden* volgen *De Mensheid* en *De Blinden*. *De Mensheid*, gebaseerd op het pamflet *De mensheid* zij geprezen van Arnon Grunberg, maakt Josse De Pauw met componist Kris Defoort en de klassiek geschoolde sopraan Claron McFadden tot een bewust wat ongemakkelijke voorstelling. Grunberg zelf zal op het podium letterlijk in de beklagdenbank zitten. Hij mag zich elke avond weer vrij spreken.

Voor *De Blinden*, naar Maurice Maeterlinck, gaat De Pauw werken met compagnon de route Jan Kuijken. Kuijken zal componeren voor stemmen van Collegium Vocale. Deel drie zal de toon van een aanklacht voeren, maar tegelijk wervend klinken en aanmoedigend.

Samengesteld uit interviews met Josse De Pauw door LOD, De Standaard en Knack. Met dank aan Kris Kuppens, Wouter Hillaert en Lander Deweer.

DE HELDEN

regie, tekst, spel Josse De Pauw
compositie Dominique Pauwels
research Sophie De Schaepdrijver
live remix Brecht Beuselinck
licht en decor Eric Soyer
kostuums Greta Goiris
assistente kostuums Claudine
Grinwis Plaat Stultjes
tape installatie Bart Maris
ontwerp en productie **BUG** Stichting
Logos
vertaling Monique Nagielkopf
productieleiding Kristel Deweerdt
technische coördinatie Nic Roseeuw
techniek Jannes Dierynck Brecht
Beuselinck
productie **LOD** muziektheater en KVD
coproductie Le Manège Maubeuge,
La Rose des Vents Villeneuve d'Ascq,
Théâtre de Namur

MEER THEATER, DANS EN CIRCUS

29/3	CHRISTIAN RIZZO Ad Noctum
18/4	HZT/LUCAS DE MAN De man door Europa
20-21/4	HELKA/HELDER SEABRA urBach
26/4	CREW/ERIC JORIS & URLAND Explorer/Prometheus ontketend
6-11/5	KYOKO SCHOLIER Misconnected
9-10/5	GROUPE ACROBATIQUE DE TANGER Halka
16/5	SKAGEN Uw rijk kome
19/5	SCHWALBE Schwalbe zoekt massa
24/5	HNDRD/MIN HEE BEROETS One Limited Space
27/5	DANIEL LINEHAN, HIATUS Un Sacre du Printemps
8-10/6	DE ROOVERS Blue Remembered Hills

CAFE

Voor en na de
voorstelling kan je
terecht in het café
Barzoen om iets te eten
of te drinken.

PARKEREN

Je kan een korting
krijgen op je
parkeertarief als je je
parkingticket van Indigo
laat valideren aan de
ticketbalie.

Provincie
Antwerpen

Vlaanderen
verbeelding werkt

PHILIPS

dS De
Standaard

